

IE love, en Uw
den psalm, het

J. SMELIK.

EVEN

in ds Hoeksema's
thans de kerk
de synode van
Hoeksema heeft
vijze, waarop de
onnissen" zijn ge-
meelevende gere-
e, al was 't alleen
v. Lonkhuyzen,
it wij thans op
an. Niet alleen
rden, maar ook
endheid met de
ver de juistheid
el van de ééne
aondeling, hetzij
ovendien heb ik
nde predikanten
e tot een nader
sema het mocht
leren, men over
eel lang zal be-
ren op dit punt
nvoudige reden,
begane fouten
i gemaakt, doch
evolgen van wat
wegnemen wil,
ragen zelf nader
n hersteld kerk-
nemen kan. Het
tegen de kerken-
jaren, doch of
voor wederom
halve dit alles
dpunt ons blad
een standpunt,
heel wat heeft
dat hem tevoren
heeft. Ieder kan
rdeelen over de
erkrechtelijk ge-
s's referaat den
tegen, waaraan
n rillen ook wij
genoeg hiervan.
sproken, dat het
eisch Gods is,
ntwoord op een
p den grondslag
schriften?"
even, dat ik op

he kwestie, zou
r opgemerkt —
meening willen
compromis een
om tijdens onze
ten, ziet slechts
eders overtuigen
n", of hij over-
andere weg", zo-
nis, dien ik zal

n ik inderdaad
olkomen helder
leiden bestaan
er beide kerken-
ik nu eigenlijk
t veel. Reeds
oolang men den
mazoo vergelijkt
het uiterst moei-
e eigenlijk door
hr. Ref. broeders
den te stáán.
dat sommigen
ik me herinner,
artikel van ds
e-rede geplaatst
ik maar een ge-
plaatsen — wat
etgeen ik, tenzij
voldoet, nader
ruding alleen te
erheid, die zich
het blad schijnt
sterie.

al juist is, dan
weg van com-
in aanmerking,
al over en weer
ven zijn. Bij
weldaad, is er
reenigingspogin-

gen, noodzaak niet van compromis, doch van verduidelijking, van profetie.

Ik meen, dat de hartstochtelijke bede om verduidelijking der uitspraken van Kalamazoo een levenskwestie is, en voor de Chr. Ref. Church, en voor ds Hoeksema en de zijnen. Volgende week daarover meer.

K. S.

De Hereeniging Der Christelijke Gereformeerde En Protestantische Gereformeerde Kerken.

VII. (Slot.)

Ik wil eindigen met enkele stellingen uwe aandacht ter bespreking voor te leggen:

1. God is God en Hij doet altijd al Zijn welbehagen. Daarom gaat Hij ook altijd recht op Zijn doel af, naar Zijn eeuwig raadsplan, terwijl alles, ook Satan en zonde en de goddelooze wereld inbegrepen, Hem daartoe dient. Op geen enkel moment der geschiedenis, van de schepping tot aan de parousia is er dan ook sprake van eene verijdeling van een oorspronkelijk plan.

2. Gods genade is niet individualistisch-particularistisch beperkt tot de uitverkorenen, doch richt zich op het organisch geheel der Kerk in Christus als haar Hoofd en dat in verband met het organisch geheel van alle schepselen, van heel den kosmos. De goddelooze verworpenen is echter van deze genade, hetzij als gezindheid in God of als genadewerking beschouwd, nimmer voorwerp.

3. Behalve de werking van Gods trekkende en reddende en tot in den hemel opheffende, verheerlijkende genade uitgaande tot de verkoren kern der geschapene dingen, is er ook eene werking van Gods verwerpenden, afstootenden toorn, uitgaande op den verworpen bolster.

4. Het verbond met Noach is geen vriendschapsverbond van gemeene gratie opgericht met de zondige wereld qua talis en buiten Christus, maar een openbaring van het ééne verbond van Gods vriendschap in Christus, zooals het heel den kosmos omspant en in zich opneemt. Tijdelijk torst de schepping den vloek, maar straks zal ook het stomme schepsel deelen in de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods.

5. Alle dingen dezes tegenwoordigen levens, regen en zonneshijn, spijs en vrolijkheid, gave en talent, huis en have, naam en positie en macht, zijn middelen, die God gebruikt, maar die ook de mensch als redelijk-zedelijk schepsel gebruikt. Doordat God ze gebruikt, dienen ze Hem in het volvoeren van Zijn raad. Doordat de mensch ze gebruikt zijn ze zoovele obligaties, waarmee hij voor den elsch staat om God te danken en te dienen.

6. De prediking des Evangelies is als zoodanig en op zichzelf gedacht zegen noch vloek. Ze spreekt den mensch toe als redelijk-zedelijk en daarom voor God verantwoordelijk schepsel. God echter gebruikt ook die prediking tot de uitvoering van Zijn raad der predestinatie, heide der verkiezing en der verwerping, zoodat Hij, zonder de zedelijke natuur des menschen en zijne verantwoordelijkheid aan te tasten of te negeren, den éénen tot de zaligheid roept, den anderen verhardt. De prediking des evangelies is daarom geen genade voor de verworpenen, noch ooit aldus bedoeld door God.

7. Gebonden aan de organische ontwikkeling van ons geslacht en in den toom van Gods alles-beheerschende Voorzienigheid, ontwikkelt zich de zonde zoo snel mogelijk, mede door eene inwerking van Gods toorn op de lusten des vleesches. Er is geen werking des Heiligen Geestes, waardoor de natuurlijke mensch buiten de wedergeboorte om eenigszins verbeterd wordt. Ieder mensch draagt de vrucht van de wortelzonde van Adam overeenkomstig zijn tijd, plaats, omstandigheden, middelen, aanleg en karakter.

8. De mensch heeft eenige overblijfselen van natuurlijk licht, niet van zijne oorspronkelijke kennis, gerechtigheid en heiligheid. Deze laatste zijn niet slechts geheel verloren, maar ook in haar tegendeel omgekeerd. Vandaar, dat de natuurlijke mensch dit natuurlijke licht slechts geheel bezoedelen kan en in ongerechtigheid ten onder houden.

9. Burgerlijk goed is een poging van den zondigen mensch, om, waar hij de van God gestelde relatien en wetten in den kosmos door zijn natuurlijk licht ontwaart, en de bruikbaarheid daarvan inziet, uit eigen belang zijn leven in verband met het leven zijner medeschepselen naar die wetten Gods in uitwendigen zin in te richten. Gelukt hem dit, dan geeft God, Die Zich aan Zijne eigene ordinantiën houdt, hem succes. Maar succes is geen zegen. In den weg van zijn succes wordt hij steeds grooter, wordt hij voor steeds meer verantwoordelijk, en verzwart hij onder Gods toorn zijn eigen oordeel.

10. Er is in de Heilige Schrift geen wezenlijk verschil in beteekenis tusschen zulke termen als genade, gunst, liefde, vriendschap, goedheid, goedertierenheid, barmhartigheid. Zij betreffen alle de relatie en werking van Gods vriendschapsverbond jegens den verkoren kern.

11. De idee eener gemeene gratie begint in dogmen-historischen zin niet bij Calvin, gaat ook niet terug tot op Augustinus, maar haar begin moet worden gezocht in den tijd der Scholastieken, met name bij Thomas van Aquino. Het kan dan ook niet gezegd worden, dat deze leer bij uitstek Calvinistisch is.

12. De Drie Formulieren van Eenigheid weten van geen gemeene genade. De eenige plaats, waar de term "gemeene genade" voorkomt, legt hem op de lippen der Remonstranten. De "Drie Punten" zijn geen verklaringen, maar toevoegselen aan de belijden der Gereformeerde Kerken.

13. De synode van Kalamazoo heeft in haar "Drie Punten" wezenlijk Kuyper's Gemeene Gratie tot een dogma verheven, en daardoor alle verdere studie over deze kwestie feitelijk den pas afgesneden.

14. De Christen scheidt zich niet in Anabaptistischen zin van de wereld; ook is het niet zijne roeping de wereld te verbeteren, maar om heel zijn leven in de wereld uit het beginsel der wedergeboorte en naar den Woorde Gods te leven, en de zaak van den Zone Gods te vertegenwoordigen als van de partij des levenden Gods.

15. Daar de onderscheiding "beeld Gods in engeren en in ruimeren zin" licht aanleiding zijn kan tot het

misverstand, als zou er nog iets van de positieve werking der oorspronkelijke gerechtigheid zijn overgebleven in den gevallen mensch, is het beter te spreken van het beeld Gods in formeelen en in materiëlen zin, en te zeggen, dat het laatste in zijn tegendeel werd omgezet door de zonde.

16. Het zoogenaamde "werkverbond" was geen verbond der werken, maar de eerste en aardsche openbaring van Gods vriendschapsverbond. In dit verbond kon de mensch het eeuwige leven niet verdienen, noch ook ooit bereiken, doch slechts het aardsche leven, dat hij bezat in den weg der gehoorzaamheid behouden.

17. De overheid als zoodanig, afgedacht van de zwaarmacht, is niet ingesteld om der zonde wil, maar opgekomen uit het huisgezin. Haar gezag kan daarom ook worden verdedigd met een beroep op het vijfde gebod.

18. Een goddelooze overheid staat wel op de plaats des gezags, waarmee zij van Godswege is bekleed, maar regeert niet bij de gratie Gods.

19. Synode en Classis zijn geen vergaderingen met hoogere macht bekleed dan de kerkeraad, doch slechts meerdere of bredere vergaderingen; zij kunnen dus niet de bevoegdheid hebben, om ambtsdragers uit hun ambt te ontzetten.

20. De geschiedenis bewijst duidelijk, dat de tegenwoordige Protestantische Gereformeerde Kerken niet uit de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn uitgetreden, maar door de laatste buiten haar gemeenschap zijn gebannen, omdat ze zich meenden te moeten keeren tegen de uitspraken van de Kalamazoosche synode.

Ik dank u.

H. HOEKSEMA.

"Waarheid en vrede". (II.)

Nu we toch eenmaal aan de begrafenissen, niet zoozeer van eenigen Ierschen, als wel van een iegenlijken ouden mensch toe zijn, wilde ik ook daarover nog wel een en ander opmerken.

Ik wilde dan wel, dat allereerst gekruisigd, gedood en begraven werd: valsche zuster Schijnbeweging. Prof. Greijdanus heeft — misschien, dat prof. Ridderbos zich dit nog herinnerde, ik althans had aandoens onder zijn spreken het feit voor oogen —, behalve in „De Reformatie“, onlangs, ook eens op een Theologische-School-dag het door prof. Ridderbos aangesneden onderwerp aangeraakt; dat was in 1935 („Bazuin“ 21 Juni '35). Ter voorkoming van misverstand zij er even aan herinnerd, dat, terwijl ik dit schrijf, over de rede van prof. Ridderbos tusschen prof. Greijdanus en mij tot nu toe geen enkel woord gewisseld is; we kunnen dus in dit geval ongestoord ons aller opponent Achterdocht in het graf laten. Welnu, prof. Greijdanus, eveneens destijds als rector sprekende, merkte op:

„Men roept wel van onderscheiden kant van vrede. Doch behalve dat soms de vraag gedaan zou mogen worden, of wie aldus om vrede roepen, wel zelve metterdaad den vrede zoeken en stichten, zou moeten we nimmer vergeten, dat de eisch des Heeren luidt om de waarheid en den vrede lief te hebben, Zach. 8: 19. Niet de vrede zonder de waarheid, noch den vrede vóór de waarheid, maar allereerst de waarheid, en dan den vrede, en dezen vrede insover hij met de waarheid bestaanbaar is.

Vrede is een kostelijk, onwaardeerbaar goed. De Heere zal ook eens vollen vrede geven over de geheele aarde en door het gansche heelal, den rechten vrede, en dien eeuwig. Maar wij mogen geen vrede hebben met onwaarde, noch met den loozen schijn, geen vrede ter wille van personen met wat de kerk des Heeren zou voeren in verkeerde richting, geen vrede met wat mogelijk wel de goedkeuring en toelating van menschen zou wegdragen, maar door den God der waarheid zou veroordeeld en met den vloek getroffen worden.

Kloekke mannen heeft de kerk des Heeren noodig, en kundige mannen, die in ootmoedig geloof en met rechte kennis en wijs beleid haar kunnen voorgaan en leiden in de paden van Gods Woord, die ten leven voeren. Want het pleisteren van den wand met looze kalk brengt geen heil, noch het roepen van vrede, als daar geen vrede is.

Men ziet, de ééne rector spreekt zóó, de ander, daarna komende aldus. Handelde prof. Ridderbos op den School-dag '39 over de geschiedenis van Kampen, en haar beteekenis voor den vrede, prof. Greijdanus in 1935 deed desgelijks, maar ook daarbij gaf hij de historische herinnering, die meer den concreten kant uitging, aldus:

„Hij (de Heere) heeft haar (de Theol. Hoogeschool) nu tachtig jaren geschraagd en gedragen, behoed en gezegend, en doorgehouden bij en door alle wisselingen en moeiten. Het was strijd, toen zij werd gesticht. En zij werd opgericht mede om vrede te brengen. En zij heeft ook vrede gebracht. Wel is het ook telkens strijd rondom haar gebleven. En misschien zal dat wel zoo doorgaan. Het werk Gods moet gewoonlijk stormen en strijd doorstaan, om zijn goddelijken oorsprong en zijn bewaring door 's Heeren kracht te laten uitkomen. Opdat het steeds zij, dat geroemd worde alleen in den Heere.

Legt men beide rectorale woorden naast elkaar, dan boeit mij in dat van den rector van '35 de afwijzing van „valsche zuster Schijnbeweging“ (het beeld van de zusters worde nog even, ondanks de gevaren van alle beeldspraak, volgehouden). Naar ik meen heeft het voeren van een valschen schijn ons al lang genoeg van het goede resultaat, te wachten na den gemeenschappelijken strijd vóór waarheid en vrede, afgehouden.

Er is inderdaad valsche schijn, óók in het roepen om waarheid en vrede. Ik denk hier aan geen enkelen persoon, doch des te meer aan bepaalde gebeurtenissen. Ik weet gevallen, waarin „geprobeerd“ werd, hoever men met iemand kon gaan wat de toegeliefelijkheid betreft ook in principiële vraagstukken; daarvan zou dan afhangen, wat men straks zou voorstellen als resultaat

(Zie vervolg op blz. 308.)

In Benauwdheid der Tijden.

Wij idealiseeren den Ouden Tijd graag. Daarentegen hebben wij medelijden met onszelf, dit is een gevaarlijke levenshouding. Doch ook de vorige generatie heeft den Tempel des Heeren gebouwd in benauwdheid der tijden.

Laat ik maar eens een greep uit de historie doen; wij gaan in het jaar 1853 een avondbezoek afleggen bij den waren vaderlander en oprechten Amsterdammer J. A. Wormser. Als Wormser opstaat om ons te verwelkomen, merken wij op, dat hij eenigszins kreupel gaat, ja, de rheumatiek heeft hem fel geplaagd zijn leven lang. Schertsend noemde hij zichzelf de meest kreupel deurwaarder van Amsterdam. Dat verhinderde hem niet om te werken, want niemand hield een drukker kantoor als Wormser. Zijn vrijen tijd besteedde hij voor den arbeid in het koninkrijk Gods. Ja, daar school heel wat in dezen burgerman. Groen van Prinsterer noemde hem zijn geheimraad! Dat kwam niet omdat hij zoo geweldig geleerd was; Allard Pierson noemde hem den man van één boek! De Heilige Schrift had hem wijs gemaakt, niet alleen tot zaligheid, maar ook tot het bekleeden van het ambt der geloovigen. Als wij hem dezen avond in 1853 aantreffen, verrassen wij hem in zijn correspondentie met Groen. Ditmaal letten wij alleen op het slot van den brief: „Sinds acht dagen zijn zestien mijner burens aan de cholera overleden, drie zijn gister weggebracht... Onder deze omstandigheden heb ik weinig lust tot polemiseren, maar ook deze soort van strijden is een werk des Heeren, waarin wij kunnen werkzaam gevonden worden wanneer Hij komt.“ Zie, zoo streefde Wormser in benauwdheid der tijden!

Wij herhalen ons bezoek, twee jaar later, in 1855. Weer stort de eenzame strijder zijn hart uit voor den eminenten vriend in Den Haag. Wij lezen: „Hoe donker wordt de toekomst van Europa! Het is of de Heere het verstand der machtigen verwart om Zijn oordeelen over de afvallige volkeren te brengen. Het vreeselijkste is dat bijna een algemeene oorlog ontstaat, waarvan men de aanleiding, het motief, met een lantaren moet zoeken. Ook hier hebben wij alleen het rustpunt voor het hart in de waarheid: de Heere regeert!“ Dat was dus als nu; in benauwdheid der tijden! Ik doe nog een greep. In 1859 komt opnieuw het oorlogsspoek om den hoek kijken. Wormser schrijft: „De gespannen toestand in Europa is voor den handel en de nijverheid hier zeer nadeelig. Ik reken niet (zoo schrijft hij) dat Oostenrijk ernstig bedreigd wordt.“ ... (hier vergiste hij zich, zooals wij ons in deze jaren dikwijls verrekend hebben!).

Ik diep deze herinnering op, opdat het ons duidelijk worde: onder veelszins gelijke omstandigheden als waarin wij leven, hebben de vorige generaties moeten arbeiden. Zij hebben ons een exemplaar nagelaten van geloofsarbeid in benauwdheid der tijden. Wij zien het: lóch rézen Jeruzalems muren! Zij hebben den angst geen vrij spel gelaten, noch de zenuwen blanco mandaat gegeven, maar zij hebben zich gesterkt in den Heere hun God!

Doen wij ook alzóó! Onze evangelisatie moet in stand gehouden en vooruit... ook in benauwdheid der tijden. De bezinning op den arbeid mag niet achterwege blijven, maar wij moeten zoeken naar de zuivere lijnen, ook nu! Daar is wel eens onder belijders deze voorstelling: de tijd is somber, de afval zoo groot, dat wij naar een zoo groot mogelijke eenheid moeten streven, al zouden wij de lijnen daarvoor wat moeten verdoezelen. Populair weergegeven: er is een tijd om gereformeerd te zijn, er is een tijd om verre van gereformeerd te zijn! Als ik dat constateer is dat niet met de bedoeling een broeder een steen naar het hoofd te smijten, het is begrijpelijk dat men tot deze voorstelling komt. Begrijpelijk — en toch is deze opvatting verkeerd. Want zeg mij eens: wanneer heeft de profetie gebloeid? De Bijbel geeft ons een duidelijk antwoord: de profetie heeft gebloeid... in benauwdheid der tijden! Die profetie heeft eensdeels die tijden eerst recht benauwd gemaakt, zij heeft den zondaar tot in de betonnen schuilplaatsen opgezocht en hem van achter zijn asperges weggesleurd. Want de profetie zegt niet; Nederlanders zijn beste menschen, de ongeloovigen meenen het ook zoo kwaad niet, het witte dasje komt weer in de mode waar men vroeger de roode fladderdas omstrikte. Neen, de profetie zegt, dat het oneindig benauwd is, dat de grimmigheid des Heeren op ons rust en dat Hij een twist heeft, niet maar met Askalon of Moab, maar met Zijn eigen volk. Doch aan den anderen kant, als de profetie straalt, dan is de tijd niet werkelijk benauwd meer, want ik zie God daarin en Jezus Christus, Die het Licht der Wereld is. Dat te zien maakt gelukkig... ook in benauwdheid der tijden.

N. B.

van principiële overwegingen. Zoo is het dus kunnen gebeuren, dat enkele in een bepaald verband uiterst betekenisvolle conclusies pas vijf minuten vóór de beslissende vergadering bij wijze van sneltrein-onderhandeling, die natuurlijk in werkelijkheid allerminst dit karakter kon hebben, werden overgenomen door opposenten, die eerst den indruk hadden gevestigd, alsof ze er niet van wisten. Als de man, die in die laatste momenten moest kiezen tusschen concessie of geen concessie, toen in die laatste oogenblikken gewild had, ter wille van den „vrede“, dan was hoogstwaarschijnlijk wat later als „vrede“ algemeen erkend werd, er bij ingeschoten, en de „vrede“ dus nog niet gediend. Nu schoot alleen de waarachtigheid misschien er bij in. Leiding des H. Geestes, — o zeker, maar een mensch, wiens adem in zijn neusgaten is, zal toch altijd weer in concrete situaties pijnlijke ervaringen, hoe bitter weinig hij tenslotte heeft aan formeele ethiek.

En dan die schijn-zuster Onklaarheid! Moet die niet eveneens uitgebannen worden? Neen, niemand zal verlangen, dat altijd en overal het schrille zoeklicht spelen moet over alle schuilhoeken van het terrein, waarop wij wonen. Maar als een rechtsgeving gesteld is, wat zal men dan met de Onklaarheid aanvangen? Er is in 1936 ter zake van de meeningsverschillen door sommigen gestreefd naar een beslissing, die aan het onderzoek naar de waarheid volkomen de vrije hand wilde laten, doch niemand zou disqualificeren, en dus den vrede zou dienen zonder de waarheid ook maar in het minst te kort te doen. Maar die voorslag van waarheid-en-vrede is toen, hoewel zoo goed als heel de synode er rijp voor was, getorpedeerd; sommigen vonden hem „te slap“, de zaak werd weer teruggewezen naar een commissie, en na een goede week van pauze is er uit haar molen een ander voorstel gekomen, welks formulering althans een bepaald kant scheen uit te wijzen, waar dan de meeningen voorgedragen werden, die te onderzoeken vielen. Wij waren daartegen, en herinneren ons, hoe prof. Ridderbos destijds zelf opmerkte, dat van een dergelijke formule „allerlei komen kan“. Nu, er is ook allerlei van gekomen; maar thans moet men niet willen, dat het onderzoek naar de waarheid gelijken tred houde met den vrede. Wel met den wil tot vrede (zie artikel verleden week). Maar die wil tot vrede moet dan ook blijken in den wil tot opklaring der situatie, hetzij — ter bekorting van den weg — door samenspreking met volgende publicatie, hetzij — als men dat niet wil — langs den langeren weg van de stukken open en bloot op tafel leggen. Wie den korteren weg verhinderd heeft, en we hebben reeds herinnerd aan de houding der professoren Kuiper en Hepp, die moet dit voor zichzelf verantwoorden. Doch wie zoo iemand daarin bijvalt, of ook maar niet afvalt, dié moest dan maar, zij het ook met ons al zuchtende, den langeren weg als opgedrongen aanvaarden. Dat schijnt me onvermijdelijk, en uit een oogpunt van den strijd voor waarheid en vrede beter, dan een ontdijgen oproep te doen hooren tot vredessluiting. Ik zeg niet, dat prof. Ridderbos dien oproep liet uitgaan. Ik geloof alleen maar, dat vele hoorders zijn woord in die richting hebben uitgelegd. Wij zijn evenwel nog in het tijdperk der vredesvoorbereiding. En als in zulk een periode nu geroepen wordt om vrede, op zulk een manier, dat wel niet de spreker, maar dan toch menig hoorder bij den „vrede“ denkt, niet aan vreedzame gezindheid, doch aan vredessluiting, dan wordt toch feitelijk onbedoelde steun verleend aan degenen, die den korteren weg hebben afgewezen, terwijl zij, die den langeren weg tegen hun wil opgedrongen zijn door de weigering tot samenspreking, bemoeilijkt worden nog vóórdat ze het woord konden nemen.

De vraag der wenschelijkheid van den korteren dan wel van den langeren weg tot vredessluiting is (zoolang niet alle gegevens ter beschikking staan) nog een open vraag. Wij moeten aannemen, dat de huidige rector der Theol. Hoogeschool evenmin als wij weet, wat er zal staan in het rapport der vijf samenwerkende leden der bekende commissie; dat hij eveneens rapporteren is van wat de twee andere leden zullen rapporteren; en dat hij tegenover beide groepen volkomen „neutraal“ (in den goeden zin des woords natuurlijk) staat. Maar dan is het ook ongewenscht, nu reeds, zij het ook onwillekeurig, op de besprekingen in te werken.

Wij gaan nog eens terug naar die begrafenis van wat aan de roeping der kerk vijandig is. Zouden we maar niet allen oproepen mee te doen aan den begrafenisgang? Want het ontroerende is, dat niet alleen de problemen van vóór de poort, doch ook die van daar achter urgent zijn. Prof. Ridderbos sprak over de tweelingzusters, die vóór de poort staan, maar niet willen binnenkomen tenzij dan gezamenlijk. Maar wees ons, als we niet in onze uitnodiging tot binnenkomen den drang des harten leggen om ze beide binnen de poort te krijgen. Alle beidspraak is mank; waarheid en vrede zijn feitelijk niet vóór of achter de kerkpoort te zoeken. In één opzicht ligt in prof. Ridderbos' rede een vertroostend element, en ook in de reactie, die zij wekte: ze wordt gebruikt ter ondersteuning van een stormstillend gebaar. Voorzover daarin de erkenning ligt, dat er in 1936 onhoudbare beschuldigingen zijn uitgesproken, klopt dit met wat wij van den aanvang af betoogd hebben. Zou het waar zijn, dat het „erger dan vóór Assen“ is, dan zou de wil tot waarheid en vrede moeten oproepen tot harden strijd ter veiligstelling van de waarheid en den echten vrede. In zooverre door prof. Ridderbos de pacificatie in het verleden als voorbeeld voor het huidige geslacht gesteld is, kon het zijn op korten termijn, ligt in deze rede dus een geruststellend moment: de beschuldigingen van erger-dan-vóór-Assen worden

blijkbaar niet juist geacht. Maar juist waar het om beschuldigingen gaat, moet ook ronduit gezegd worden, dat zij onjuist zijn geweest, en onhoudbaar zijn gebleken. Anders blijven we in den mist.

Dezer dagen vroeg een broeder mij, toch ook voor mijn deel er toe te willen meewerken, dat 1939 een tweede 1905 zou worden: een synode, die verzoenend werken zou door een allen bevredigende verklaring van gevoelen. Ik heb geantwoord, dat dit mogelijk en ook gewenscht was voorzover het zou gaan om een eerlijke samenspreking, en voorts, in zooverre een formulering van inzichten werkelijk mogelijk en gewenscht zou zijn. Evenwel, er is aangeklaagd, bewust en willens, en ondanks waarschuwing. Er is van synodewege — persdiscussies blijven buiten beschouwing — in beginsel niet zoozeer om samenspreking, als wel om onderzoek gevraagd. Dat verandert de zaak. Samenspreking van alle betrokkenen, dus óók met enkele niet-theologische professoren werd door sommigen onraadzaam geacht, hoewel destijds het concept „Arnhemse artikelen“, waarover we nog onlangs in Perschoow gesproken hebben, was voorgesteld door een commissie, waarin ook dr J. F. Reitsma, niet-theoloog, zitting had gehad. Door niet nader aangeduide meeningen tot object van onderzoek te maken, is min of meer disqualificeerend gewerkt, zij het dan ook in den meest voorzichtigen, dat wil hier zeggen: in den meest verantwoordelijken vorm. Op dit punt moet volgens het eigen synodaal besluit helderheid verkregen worden. Bovendien leert de historie van die mislukte „Arnhemse artikelen“, dat het de tijd niet is voor eenige synodale leeruitspraak, gelijk in 1905. Men huivert reeds als men denkt aan de reeks van misverstanden, die in de laatste jaren over de hoofden uitgestort zijn.

De broeders, die in 1936 met aanklachten voor den dag kwamen, hebben de volle maat kunnen krijgen. Ze zijn aangehoord, en breed beantwoord. Men moet nu in 1939 niet degenen, wier beurt het thans is, om te vertellen, dat ook zij wel wat op het hart hebben, bij voorbaat bemoeilijken in het „op tafel leggen“ van dat hart. Zie de Kamper redenaar niet, dat de tijden er wel naar zijn, om het hart op tafel te leggen? Maar wie hem hoorden, mogen dan de tafel vrij houden; met deze óók al weer precieus beidspraak zullen we nu maar eindigen. Maar we willen niet eindigen, zonder eventjes te vertellen, dat we, na afsluiting van dit artikel, den „psalm“ (of dichtstuk) onder de oogen kregen, waarvan volgens deskundigen Augustinus de vader is, en waarin we zijn eenigen ons bekenden „psalm“ bezitten. Het was zijn „Psalmus contra partem Donati“, een bestrijding op rijm van de Donatisten: een polemische psalm dus; op zichzelf al een motief om over na te denken. Het heele alfabet wordt door Augustinus afgewerkt; de strofen beginnen n.l. achtereenvolgens met de letters van het alfabet A—V. En tusschen elke strofe staat het refrein, het ypopsalma: omnes qui gaudetis de pace, modo verum iudicate. Dat wil, vrij vertaald zeggen: wie aan den vrede lust heeft, oordeele naar waarheid; dan komt de zaak wel verder in orde.

Aan alle vrienden en vijanden van de idee der polemische psalmen zij Augustinus' refrein ter overweging aanbevolen.

K. S.

„Candidaat in de godgeleerdheid“.

In onze verleden week beëindigde beantwoording van dr W. A. v. Es hebben we ook even de kwestie besproken of de in een oud reglement van Kampen ergens nog aan te treffen term „candidaat tot het praeparatoir examen“ een ontkenning wezen zou, bedoeld of onbedoeld, van het verlenen van den wetenschappelijken graad van candidaat in de theologie. Wij bevestigden, dat het Kamper candidaatsexamen niet kerkelijk, doch direct wetenschappelijk wil zijn, en dat óók het candidaatsexamen van de Theol. Fac. der V.U. in de kerkelijke taal eveneens heeten moet de bevordering van iemand tot „candidaat tot het praeparatoir examen“.

Na voleinding van dit artikel wees prof. dr K. Dijk mij op art. 41 van de Handelingen van Curatoren der Theol. School van 1855:

„De Vergadering is overgegaan tot de regeling der onderscheidene graden van de Studenten aan de school. Zij heeft deze zaak aldus geregeld, dat er drie trappen zullen zijn:

Het eerste examen..... bepaalt..... enz.

Het tweede..... enz.

Het derde..... enz. iemand den titel dragen kan van Candidaat in de Godgeleerdheid.“

Indien dit reeds in 1855 (dadelijk na de oprichting van „Kampen“) de officiële naam voor bedoeld examen was, vastgesteld door curatoren, en professoren, dan is het toch wel 'n tikje moeilijk verstaanbaar, hoe iemand in of buiten den curatorenkring na 1896 in dezen nog twijfelen kan omtrent den aard van het examen.

Waar de ondersteunde onderscheiding tusschen „candidaat in de godgeleerdheid“ en „candidaat tot het praeparatoir examen“ soms zelfs van curatoriale zijde wordt uitgewerkt, en dan vastgekoppeld aan andere kwesties, b.v. van het promotierecht, is het niet overbodig, even deze notitie vast te leggen.

K. S.

Dr F. L. Rutgers en Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman over het oude, Gereformeerde, kerkrecht. (V.)

„In de Nederlanden is het kerkverband der Gereformeerde Kerken tot stand gekomen ongeveer op dezelfde wijze als waarop het 15 eeuwen vroeger oorspronkelijk in de Christenheid was gevormd: door vrijwillige confederatie der plaatselijke kerken zelve“ blz. 188.

„In landen, waar de Overheid de Hervorming tegen-

stond en haar geweldig zocht te onderdrukken... kon er slechts een nieuw kerkverband komen, doordat de plaatselijke kerken, na van zich te hebben weggedaan, wat zij naar Gods Woord misbruiken achtten, waaronder de heerschappij der bestaande hogere besturen en der van hen uitgegane kanonische wetten behoorde, en na zich plaatselijk te hebben gereconstitueerd, weer met elkander in verbinding traden, door in Classen en Synoden samen te komen, wel niet in haar geheel, maar dan toch door lasthebbers; welke nieuwe verbinding dan geheel vrijwillig geschiedde, alleen door inwendigen drang en uit motieven van geestelijken aard“, blz. 189.

Dus: die nieuwe verbinding geschiedde geheel vrijwillig.

Zij was eene vrijwillige confederatie der kerken.

De kerken konden niet in haar geheel samenkomen in Classen en Synode, maar door afvaardigden.

En deze afgevaardigden waren lasthebbers, lasthebbers van die hen afvaardigende kerken.

„Op die wijze is het in de Nederlanden dan ook toegestaan“, blz. 190. Hiervan geven deze Auteurs dan voorbeelden ten bewijze.

„Door dit kerkverband werden nu niet alle de Gereformeerden in de Zuidelijke Nederlanden“ — over welke tevoren gehandeld was — „tot één groot genootschap vereenigd. Ieder Gereformeerde was en bleef lid van zijne plaatselijke kerk; en het waren deze kerken (niet de individuen waaruit zij bestonden), die het kerkverband hadden aangegaan. Daardoor ontstond er dan ook geenszins een nieuw soort van kerk: men bleef, blijkens de stukken, altijd spreken van „de kerken“ (in het meervoud). Er kwam geen centraal bestuur; de regeering der kerken was en bleef bij de kerkeraden, die haar plaatselijk permanent uitoefenden, en voorts tezamen slechts gedurende enkele dagen over de gemeentelijke kerken, terwijl er tusschen de Synoden in weer niets anders was dan de plaatselijke kerkeraden. Ook waren de gemeenschappelijk gemaakte bepalingen slechts verbindend door de gemeene toestemming der kerken zelve. En, rechtskundig gesproken, kon natuurlijk iedere kerk zich ten allen tijde weer aan dat verband onttrekken“, blz. 192 v.

Derhalve: geen nieuwe kerk door de verbinding der kerken in classale en synodale vereeniging. Geen classale, provinciale, landelijke, kerk als institutair geheel.

Geen centraal bestuur.

De regeering der kerken bleef bij de kerkeraden.

De classale en synodale vergaderingen geen permanente lichamen. In den tijd tusschen die meerdere vergaderingen was er „weer niets anders dan de plaatselijke kerkeraden“.

En de gemeenschappelijk gemaakte bepalingen slechts verbindend door de gemeene toestemming der kerken zelve.

Dus niet, omdat eene synode als synode die uitaardigd had.

Eene synode had geene eigene macht los van en boven of over de kerken. Zij vormde geen centraal bestuur.

„Volkomen hetzelfde zien wij, reeds ten deele in denzelfden tijd, maar vooral eenige jaren later, ook in de provinciën van het tegenwoordige Nederland geschiedt. Zoo handelden de enkele kruiskerken, die, zij het ook tijdelijk, hier en daar gereformeerd werden. En diezelfde beginselen werden ook gevolgd bij de voorbereidende samenkomst van Gereformeerden uit de Nederlanden, die in October, of althans tot 3 November 1568, te Wezel gehouden werd“, blz. 193.

Zij wijzen er dan op, dat reeds in de voorrede gesproken werd „van de gemeene toestemminge van de Dienaren Gods in Nederland“, halen een paar artikelen aan, en ook weer art. 19 van hoofdstuk V, en handelen dan over brieven van Marnix, die deze bijeenkomst bijgewoond heeft, en waarin hij in beoordeeling van hem gezonden artikelen van den kerkeraad der Nederlandsche gemeente te Londen, opkomt voor de vrijheid der afzonderlijke kerken om in bepaalde gevallen andere kerken te oordeelen en te verwerpen. Zij citeren die brieven om in het licht te stellen „hoedanig een kerkverband hij daarmede bedoelde“, dat hij „alle de gemeenten der Nederlanden tot éénen lichaeme in te lyven“, zocht, blz. 194 v.

En stellen die Londensche artikelen: „De dienaren der kerk hebben de macht en het gezag om ordinantien en voorschriften te geven, en die met de andere gebruikelijke ordinantien der algemeene kerk (indien zij ten minste in de Heilige Schrift haren grond hebben) te handhaven en te beschermen tegen al wie ze veroordeelen, afwijzen of overtreden. Voorts, daar het vast staat, dat de dienaren van Christus, wanneer zij zóó handelen, noch het gezag van Christus, den Heer, in eenigerlei opzicht verminderen, noch aan de Christelijke vrijheid in het minste tekort doen...“, dan critiseert Marnix het eerste met o.a. te zeggen, dat het „een recht fundament der papistische tyrannie“ is, en het laatste, door te zeggen, dat het gebrekkig is, omdat daarin ontbreekt „het onderscheit van billick ende onbillick“, blz. 195 v.

„En opmerkelijk is ook in die brieven de geheele voorstelling, die Marnix geeft van de kerkregeering, en de waarschuwing (bijna eene profetie), die hij daar bijvoegt tegen de overheersching der kerken voor reglementmakende kerkbestuurders, die daarbij „de eene de eerbaarheid, de ander de stichtinghe, de derde de ordentlickheit voorwendden“, blz. 196.

„Geheel de het algemeene gehuldigd v werk van kerken onder den 4en Oct

„Het was Synode zou Gereformeerden na zouden waren de geestelijken na hebben de grepen“, blz. bewijze, b.v. beslissingen met hare ge die verplichte wendige dw

„Dat die j zelfstandigh eenig hebbe geen wonde ieder indivi zich toch aan kerk. Maar in overeenst en ieders vr

Daarom j al wat maai men geen k raden. Clas samenkomst colleges; en passend zijn

Daarom j vast, dat o moesten hel plaatselijke is wel mind veilig en zo wij juist b die zulke ol van bisschop

Dus ook En daarom ter synode.

Daarom e deputaatsch in dezelfde dien stemhe Er moet teeren en be mogelijk.

„Daarom van de Nec meervoud) kerkverband gevoerd, en lijk niet „k werden“, bla

Men den het vlak an „Daarom van Classen van de vrij en dat het in kerkelijk eeniglijk en in Gods bev in vrijwilli blz. 204 v.

Iets hierw worden: Dn het gezag v uit krach tot de con rechtens zij en concreet lige toes

„Daarom rechtens ges een kerkver geslachten die het ke redeloos ve

Maar moe

Het schijn staande bro voor ons Ge uit een stu vind en de werd uit de artikel van Tijdschrift antwoord, m in dit tijds plaats voor er in mijn hij in zijn tusschen de van de mee kelijk, amb afgeleid, ni in soort va R in „Gere